Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 02:40:38

Studia Iuridica Lublinensia vol. XXVI, 2, 2017
DOI: 10.17951/sil.2017.26.2.199

Mirosław Karpiuk
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
miroslaw.karpiuk@uwm.edu.pl

Mirosław Rewera, *Zjawisko psychoaktywnych środków zastępczych jako przedmiot zainteresowania pracy socjalnej*, Stalowa Wola 2016, ss. 255

Recenzowane opracowanie składa się z wprowadzenia, czterech rozdziałów merytorycznych, zakończenia oraz wykazu źródeł, zatem zawiera wszystkie elementy, z których powinna się składać struktura pracy naukowej.

Wprowadzenie zawiera kontekst problemowy, założenia metodologiczne oraz omówienie treści monografii. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Praca socjalna jako profesja i działalność zorientowana na wzmocnienie zasobów ludzkich*, autor omawia następujące zagadnienia: geneza, pojęcie i istota pracy socjalnej; pracownik socjalny – charakterystyka zawodu oraz wyzwania na przyszłość; metodyka działania w pracy socjalnej. Rozdział drugi – *Rozwój profesjonalizmu w obszarze pracy socjalnej – nowe wyzwania* – charakteryzuje: pracę socjalną jako rozwijającą się profesję; profesjonalną oraz ukrytą wiedzę w pracy socjalnej; badania i kształtowanie postaw badawczych w pracy socjalnej; wzmacnianie roli pracownika socjalnego w newralgicznych oraz „nowych" obszarach pracy socjalnej. W rozdziale trzecim, który zatytułowano *Charakterystyka zjawiska psychoaktywnych środków zastępczych*, omówiono takie kwestie, jak: pojęcie dopalaczy – środków zastępczych; klasyfikacja środków zastępczych; historia oraz charakterystyka zjawiska dopalaczy w Polsce i krajach ościennych; nielegalny handel środkami zastępczymi; prawo wobec dopalaczy; wyroki sądowe za nielegalny handel środkami zastępczymi; środki finansowe przeznaczane na walkę z dopalaczami; aktualność problemu dopalaczy; profilaktyka psychoaktywnych środków zastępczych. W ostatnim czwartym rozdziale – *Praca socjalna wobec problemu psychoaktywnych środków zastępczych – w kierunku profesjonalizacji* – autor: podejmuje problematykę inicjatyw społecznych przeciwdziałających zjawisku psychoaktywnych środków zastępczych, będących źródłem inspiracji oraz wyzwaniem dla profilaktyki; przytacza wybrane inicjatywy społeczne podjęte w latach 2008–2014, których celem było przeciwdziałanie zjawisku psy-

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 02:40:38

choaktywnych środków zastępczych; wskazuje na potencjalne obszary aktywności pracowników socjalnych w profilaktyce psychoaktywnych środków zastępczych. Wnioski podsumowujące zawarte są w zakończeniu, a w wykazie źródeł zamieszczono prace zwarte, rozdziały, artykuły i notki prasowe, akty prawne oraz materiały internetowe.

Autor przyjął następujące cele: 1) poznawczo-opisowy, za pośrednictwem którego dokonał rozpoznania przesłanek wydzielenia oraz indywidualnego potraktowania przez pracowników socjalnych zjawiska środków zastępczych jako szczególnej dziedziny pracy socjalnej, a także implikacji wynikających z tego tytułu dla praktyki pracy socjalnej, nie zapominając przy tym o podejmowanej w tym obszarze działalności naukowo-badawczej; 2) praktyczno-wdrożeniowy, gdzie dążył do wskazania potencjalnych obszarów aktywności pracowników socjalnych w profilaktyce psychoaktywnych środków zastępczych (dopalaczy). Należy uznać, że postawione cele badawcze zostały zrealizowane w dużym zakresie, gdyż – co wydaje się oczywiste – nie da się np. wskazać wszystkich obszarów aktywności pracowników socjalnych podejmujących działania na rzecz profilaktyki dopalaczy. Jest to problem zarówno społeczny, jak i prawny. Determinują go również kwestie ekonomiczne, dotyczące opłacalności takiego procederu.

Do przeprowadzenia oceny zgromadzonego materiału autor wykorzystał metodę jakościową. Przedmiotem badań uczynił następujące źródła: prasowe, naukowe, popularnonaukowe, edukacyjne oraz akty prawne. W ramach przeprowadzonej analizy wykorzystał też ilościowe wyniki badań, czyli różne zestawienia statystyczne, które dostarczają informacji na temat skali zjawiska dopalaczy (ich sprzedaży i używania) w Polsce oraz w innych krajach europejskich.

M. Rewera swoje badania umiejscowił także w kontekście prawnym, bazując na ustawie o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej[1], gdzie normatywny wydźwięk uzyskały środki zastępcze.

Autor słusznie zauważa, że obecnie obserwujemy niepokojącą tendencję poszukiwania przez młodych ludzi nowych substancji, za pomocą których można wywołać w organizmie stan odurzenia. Obecność tego trendu może okazać się przejściowa, ale nie jest wykluczone, że utrwali się on i będzie stanowił przyczynę wielu problemów jednostkowych oraz społecznych, a tym samym niekorzystnych konsekwencji w różnych dziedzinach życia. Aby zapobiec tej tendencji, należy rozważyć możliwość zagospodarowania obszarów problemów rozwijających się w następstwie używania środków zastępczych jako odrębnego oraz szczególnego terenu pracy dla pracowników socjalnych i innych osób zajmujących się tą problematyką, którzy będą specjalizować się w nim: prowadzić badania lub zle-

[1] Ustawa z dnia 8 października 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. nr 213, poz. 1396 z poźn. zm.).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 02:40:38

cać ich wykonanie czy też analizować materiał empiryczny uzyskany przez instytucje naukowo-badawcze, poszerzać wiedzę, formułować programy oraz strategie profilaktyczne w obszarze środków zastępczych, a także doskonalić umiejętności skutecznego działania na tym polu. Z tym stanowiskiem autora należy się zgodzić, przy czym trzeba zwrócić uwagę na konieczność uruchomienia instrumentarium „mobilizującego" do podejmowania badań w tym zakresie. Na tym polu mają dużo do zrobienia przede wszystkim podmioty publiczne.

W monografii podjęto próbę zdefiniowania obszarów, które nie są nowe w pracy socjalnej, jak również zjawisk, które nie są standardowe. Autor formułuje na podstawie przeprowadzonej w pracy analizy wnioski, które z jednej strony wieńczą badania, a z drugiej mogą stanowić przyczynek i solidną podstawę do dalszych dociekań w sprawie dopalaczy i ich zgubnego oddziaływania na jednostkę i społeczeństwo.

W opracowaniu ważne miejsce niewątpliwie zajmuje praca socjalna. Podkreśla się jej szczególną rolę, przede wszystkim w odniesieniu do używania psychoaktywnych środków zastępczych. W związku z tym odpowiednie do zakresu wykonywanych czynności kwalifikacje powinni posiadać pracownicy socjalni. Takim pracownikiem może być osoba, która spełnia co najmniej jeden z niżej wymienionych warunków: 1) posiada dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych, 2) ukończyła studia wyższe na kierunku praca socjalna, 3) do dnia 31 grudnia 2013 r. ukończyła studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: a) pedagogika, b) pedagogika specjalna, c) politologia, d) polityka społeczna, e) psychologia, f) socjologia, g) nauki o rodzinie[2]. Przygotowanie do zawodu pracownika socjalnego powinno prowadzić do nabycia umiejętności: 1) prawidłowego rozpoznawania trudnej sytuacji osób oraz rodzin dla określenia celów pomocy, 2) analizowania uwarunkowań prawnych trudnych sytuacji osób oraz rodzin, których nie są one w stanie samodzielnie pokonać, 3) zaplanowania form pomocy oraz skutecznego stosowania w danym przypadku metod i technik w pracy socjalnej, 4) monitorowania i dokonywania ewaluacji podejmowanych działań, 5) zaprojektowania swojego warsztatu pracy, 6) doskonalenia organizacji pracy, 7) kooperacji oraz efektywnej współpracy z innymi specjalistami celem skutecznego udzielania pomocy, 8) rozpoznawania uwarunkowań prawnych pomocy społecznej, w tym działalności wolontariackiej oraz pożytku publicznego, 9) popularyzowania celów pomocy i pracy socjalnej, 10) przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, 11) metodycznych, 12) interpersonalnych, 13) stosowania zasad etyki zawodowej pracownika socjalnego, w tym w szczególności: a) udzielania pomocy wszystkim osobom, które znajdują się w trudnej sytuacji i zwracającym się o pomoc,

[2] Art. 116 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 02:40:38

b) respektowania praw tych osób do poszanowania ich godności osobistej, c) działania jako rzecznik interesów osób zwracających się o pomoc, d) wzmacniania samodzielności osób korzystających z pomocy socjalnej i przeciwdziałania uzależnieniu się od niej[3].

Recenzowana monografia autorstwa M. Rewery zatytułowana *Zjawisko psychoaktywnych środków zastępczych jako przedmiot zainteresowania pracy socjalnej* jest pozycją interesującą przede wszystkim ze względu na problematykę w niej ujętą, ale też z racji bogatej bazy źródłowej, do której dotarł autor, a przecież podjęty temat jest stosunkowo nowy i nie ma zbyt wiele opracowań w tym zakresie. Przyjąć należy, że praca porządkuje wiedzę na temat psychoaktywnych środków zastępczych, która to problematyka została umiejscowiona w przestrzeni pracy socjalnej.

Na koniec należy podkreślić walory naukowe monografii, która wyraźnie wpisuje się w zakres problemowy pracy socjalnej w wariancie, który dotychczas nie doczekał się wnikliwej analizy naukowej. Monografia wypełnia zatem lukę w tym zakresie, stając się nie tylko widoczną, ale i potrzebną pozycją.

[3] Pkt I załącznika do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 stycznia 2008 r. w sprawie specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego realizowanej w szkołach wyższych (Dz.U. nr 27, poz. 158).